

Volunteering in non-profit accounting entities

Alena Kordošová¹

¹ University of Economics in Bratislava
Faculty of Economic Informatics, Department of Accountancy and Auditing
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovak Republic
E-mail: alena.kordosova@euba.sk

Abstract: *This contribution deals with volunteering in non-profit accounting entities. Volunteering is an important part of almost every society. The aim of this contribution is based on an analysis of volunteering in the Slovak Republic from several aspects to provide a comprehensive view of the institute of volunteering in Slovakia. The three criteria for volunteering are: it is not undertaken primarily for financial gain, it is undertaken of one's own free will, it brings benefits to a third party as well as to the people who volunteer. Institute of volunteering is still a hot topic in Slovakia and it remains an important part of the activities in non-profit accounting entities.*

Keywords: *non-profit accounting entities, volunteering, accounting*

JEL codes: *L31, M41*

1 Úvod

Neziskové účtovné jednotky majú nezastupiteľné miesto v každej demokratickej spoločnosti. Vzhľadom na rôznorodosť činností, ktoré realizujú v rámci svojho hlavného poslania, pôsobia v rôznych právnych formách. Pestrosť vykonávaných aktivít umožňuje prilákať veľa jednotlivcov, ktorí zdieľajú presvedčenie o výnimočnosti a potrebnosti ich realizácie. Z tohto dôvodu sú ochotní vykonávať neplatenú prácu z vlastnej vôle v prospech neziskových účtovných jednotiek. „Dobrovoľníctvo a dobrovoľnícka aktivita má bezpochyby množstvo pozitívnych prínosov na viacerých úrovniach: z pohľadu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, z pohľadu organizácie, ktorá dobrovoľníkov a dobrovoľníčky využíva, z pohľadu prijímateľov pomoci, ako aj prínosov pre lokálnu komunitu či pre širšiu spoločnosť. Prínosy môžu pritom zahŕňať rôzne typy kapitálu: ekonomický, sociálny, ľudský a kultúrny.“ (Brozmanová Gregorová, A., Marček, E., Mračková, A., 2009). Dobrovoľníctvo je jedným druhom prosociálneho správania.

2 Metodológia a údaje

Cieľom tohto príspevku je na základe analýzy dobrovoľníctva v Slovenskej republike z viacerých aspektov, poskytnúť komplexný pohľad na inštitút dobrovoľníctva v Slovenskej republike.

Právne postavenie dobrovoľníka a dobrovoľníckej činnosti v Slovenskej republike je v súčasnosti od roku 2011 upravené konkrétnym zákonom. Na základe analýzy súčasného právneho stavu a ďalšej vedeckej a odbornej literatúry charakterizujeme najprv inštitút dobrovoľníctva všeobecne a následne v podmienkach Slovenskej republiky.

V rámci ďalšieho skúmania dobrovoľníctva v jednotlivých neziskových účtovných jednotkách, ktoré hlbšie analyzujeme a na základe výsledkov analýzy porovnávame, sa zameriavame na tieto charakteristiky:

- počet dobrovoľníkov v neziskových účtovných jednotkách,
- počet hodín odpracovaných dobrovoľníkmi v neziskových účtovných jednotkách,
- počet dobrovoľníkov v neziskových účtovných jednotkách podľa vybraných právnych foriem,
- počet dobrovoľníkov v neziskových účtovných jednotkách podľa vybraných ekonomických činností.

Za vybrané právne formy sme si zvolili občianske združenia, cirkevné organizácie, neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby, nadácie, neinvestičné fondy, záujmové združenia právnických osôb, politické strany a politické hnutia. Vybranými ekonomickými činnosťami (SK NACE Rev. 2) sú športové, zábavné a rekreačné činnosti, sociálna pomoc, vzdelávanie, činnosti v umení, činnosti knižníc, archívov, múzeí a ostatných kultúrnych zariadení a zdravotníctvo.

Výsledky skúmania jednotlivých zadaných charakteristík sú spracované v prehľadných tabuľkách podľa základných údajov získaných z databázy SLOVSTAT určenej pre odbornú aj laickú verejnosť, ktorú zverejňuje Štatistický úrad Slovenskej republiky.

Na záver uvádzame účtovné zobrazenie hodnoty dobrovoľníckej činnosti a nákladov (výdavkov) spojených s dobrovoľníkmi v neziskových účtovných jednotkách účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva a v sústave jednoduchého účtovníctva.

3 Výsledky a diskusia

Medzi tri základné charakteristiky dobrovoľníctva sa vo všeobecnosti považujú tieto:

- dobrovoľníctvo nie je primárne realizované za účelom dosiahnutia finančného zisku,
- základný princíp dobrovoľníctva je jeho vykonávanie na základe vlastnej slobodnej vôle,
- dobrovoľníctvo prináša výhody tretej strane, pre ktorú je dobrovoľnícka činnosť určená. (Measuring volunteering: A practical Toolkit, 2001).

V Slovenskej republike má dobrovoľníctvo dlhú tradíciu, ale právny inštitút dobrovoľníctva dlho absentoval. Legislatívne podmienky na vykonávanie dobrovoľníckej činnosti sa vytvorili prijatím zákona č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o dobrovoľníctve, 2011“).

„Dobrovoľníkom je fyzická osoba, ktorá na základe svojho slobodného rozhodnutia bez nároku na odmenu vykonáva pre inú osobu s jej súhlasom v jej prospech alebo vo verejný prospech dobrovoľnícku činnosť založenú na svojej schopnosti, zručnosti alebo vedomosti a spĺňa podmienky ustanovené týmto zákonom, ak dobrovoľnícku činnosť

- a) vykonáva mimo svojich pracovných povinností, služobných povinností a študijných povinností vyplývajúcich jej zo zákona, z pracovnej zmluvy, zo služobnej zmluvy, zo študijného poriadku alebo z iného obdobného pre neho záväzného dokumentu,
- b) nevykonáva pre orgán alebo funkcionára právnickej osoby, ktorej je členom, zamestnancom, žiakom alebo študentom,
- c) vykonáva mimo svojho podnikania alebo inej samostatnej zárobkovej činnosti.“ (zákon o dobrovoľníctve, 2011).

Dobrovoľník vykonáva dobrovoľnícku činnosť na základe zmluvy o dobrovoľníckej činnosti najmä

- pre osoby so zdravotným postihnutím, osoby počas výkonu trestu odňatia slobody alebo ochrannej výchovy a po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, drogovo a inak závislé osoby, nezaopatrené deti, seniorov, osoby trpiace domácim násilím alebo pri poskytovaní verejnoprospešných činností v oblasti sociálnych vecí a zdravotníctva,
- v neformálnom vzdelávaní v práci s mládežou a v špecializovaných činnostiach v oblasti práce s mládežou,
- pri odstraňovaní následkov prírodných katastrof a pri humanitárnej pomoci,
- pri tvorbe, ochrane, udržiavaní alebo zlepšovaní životného prostredia, pri starostlivosti o ochranu a zachovanie kultúrneho dedičstva a pri organizovaní kultúrnych, športových, telovýchovných, charitatívnych, vzdelávacích a osvetových podujatí,

- pri začleňovaní osôb žijúcich v sociálne vylúčenom spoločenstve do spoločnosti, najmä pri odstraňovaní všetkých foriem ich znevýhodnenia,
- pri administratívnych prácach pre verejnú správu (zákon o dobrovoľníctve, 2011).

Za dobrovoľnícku činnosť sa nepovažujú napríklad činnosti vykonávané medzi manželmi, blízkymi osobami, vzájomná občianska a susedská výpomoc alebo činnosti vykonávané osobami, ktoré nedovršili 15 rokov.

Z analýzy počtu dobrovoľníkov v neziskových účtovných jednotkách v skúmaných rokoch 2010 – 2014 nám vyplýva, že najvyšší počet dobrovoľníkov bol v roku 2013, a to 348 762 dobrovoľníkov, z toho 180 132 mužov a 168 630 žien. V roku 2014 došlo k zníženiu počtu dobrovoľníkov o 80 959. V sledovaných piatich rokoch počet dobrovoľníkov zaznamenáva kolísavý trend v tvare sínusoidy, čo vyplýva z údajov uvedených v Tab 1 Počet dobrovoľníkov v neziskových účtovných jednotkách. Vo všetkých skúmaných rokoch tvorili dobrovoľníci – muži viac ako 50 % z celkového počtu dobrovoľníkov.

Tab 1 Počet dobrovoľníkov v neziskových účtovných jednotkách

	2010	2011	2012	2013	2014
Dobrovoľníci muži	164 148	125 918	208 035	180 132	138 944
Dobrovoľníci ženy	139 946	97 886	98 819	168 630	128 859
Dobrovoľníci spolu	304 094	223 804	306 854	348 762	267 803

Zdroj: vlastné spracovanie podľa http://www.statistics.sk/pls/elisw/casovy_Rad.procDLG
[cit.15062016]

Ak budeme ďalej skúmať počet hodín odpracovaných dobrovoľníkmi v neziskových účtovných jednotkách v skúmaných rokoch 2010 – 2014 môžeme konštatovať, že najvyšší počet odpracovaných hodín dobrovoľníkmi bol v roku 2012 a v tomto roku došlo aj k najvyššiemu nárastu počtu odpracovaných hodín dobrovoľníkmi v porovnaní s rokom 2011. Rok 2012 je zároveň rokom, v ktorom aj priemerný počet odpracovaných hodín na jedného dobrovoľníka je najvyšší z analyzovaných rokov, a to 69 hodín. Opačná situácia nastala v roku 2013, kedy priemerný počet odpracovaných hodín je najnižší, a to 53 hodín pripadajúcich na jedného dobrovoľníka. Ďalej z Tab 2 Hodiny odpracované dobrovoľníkmi v neziskových účtovných jednotkách vidíme, že najväčší nárast priemerného počtu odpracovaných hodín na jedného dobrovoľníka bol v roku 2011, kedy v porovnaní s rokom 2010 došlo k zvýšeniu priemerného počtu odpracovaných hodín na jedného dobrovoľníka o 12 hodín.

Tab 2 Hodiny odpracované dobrovoľníkmi v neziskových účtovných jednotkách

	2010	2011	2012	2013	2014
Hodiny odpracované dobrovoľníkmi	16 297 300	14 824 941	21 271 545	18 572 144	16 253 211
Priemerný počet odpracovaných hodín na jedného dobrovoľníka	54	66	69	53	61

Zdroj: vlastné spracovanie podľa http://www.statistics.sk/pls/elisw/casovy_Rad.procDLG
[cit.15062016]

Ďalej budeme skúmať počet dobrovoľníkov podľa vybraných právnych foriem neziskových účtovných jednotiek (Tab 3 Počet dobrovoľníkov v neziskových účtovných jednotkách podľa vybraných právnych foriem) a podľa vybraných ekonomických činností (Tab 4 Počet dobrovoľníkov v neziskových účtovných jednotkách podľa vybraných ekonomických činností).

Tab 3 Počet dobrovoľníkov v neziskových účtovných jednotkách podľa vybraných právnych foriem

Právna forma	2010	2011	2012	2013	2014
Občianske združenia	261 647	193 122	240 450	311 648	224 933
Cirkevné organizácie	11 587	5 778	30 403	12 425	13 730
Neziskové organizácie	3 658	4 986	7 038	11 735	14 806
Nadácie	3 323	3 524	7 839	1 510	3 313
Neinvestičné fondy	1 086	1 706	2 599	2 419	1 406
Záujmové združenia	5 743	1 949	392	1 091	978
Politické strany	4 600	27	625	649	404

Zdroj: vlastné spracovanie podľa http://www.statistics.sk/pls/elisw/casovy_Rad.procDLG [cit.15062016]

Najvyšší počet dobrovoľníkov vo všetkých analyzovaných rokoch evidovali občianske združenia. Počet ich dobrovoľníkov má kolísavý trend v tvare sínusoidy a ich najvyšší počet bol zaznamenaný v roku 2013 v počte 311 648 dobrovoľníkov, čo predstavuje v danom roku až 91 % z celkového počtu dobrovoľníkov vybraných právnych foriem neziskových účtovných jednotiek. Naopak, najnižší počet dobrovoľníkov majú politické strany a politické hnutia, ktorých je za rok 2014 evidovaných 404. Klesajúci počet dobrovoľníkov zaznamenávajú od roku 2012 neinvestičné fondy. Opačná tendencia je v neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby, v ktorých počet dobrovoľníkov rastie počas skúmaných piatich rokov, a ich počet je 14 806 v roku 2014.

Tab 4 Počet dobrovoľníkov v neziskových účtovných jednotkách podľa vybraných ekonomických činností

Ekonomické činnosti	2010	2011	2012	2013	2014
Športové, zábavné a rekreačné činnosti	77 684	55 802	41 799	64 988	79 086
Sociálna pomoc	5 155	6 468	7 408	8 926	10 270
Vzdelávanie	706	1 316	1 006	1 483	1 287
Kultúra	x	838	911	1 804	656
Zdravotníctvo	0	72	87	73	127

Zdroj: vlastné spracovanie podľa http://www.statistics.sk/pls/elisw/casovy_Rad.procDLG [cit.15062016]

Keď budeme analyzovať počet dobrovoľníkov za jednotlivé ekonomické činnosti, najviac ľudí sa angažovalo v dobrovoľníckej činnosti v rámci športových, zábavných a rekreačných činností. Najvyšší počet dobrovoľníkov v športových, zábavných a rekreačných činnostiach z analyzovaných piatich rokov bol v roku 2014, a to 79 086 dobrovoľníkov, čo predstavuje v danom roku až 83 % z celkového počtu dobrovoľníkov vybraných ekonomických činností neziskových účtovných jednotiek. Naopak, najnižší počet dobrovoľníkov má zastúpenie v zdravotníctve, ktorých je za rok 2014 evidovaných 127. Rastúci počet dobrovoľníkov zaznamenáva počas skúmaných piatich rokov len sociálna pomoc s počtom 10 270 dobrovoľníkov v roku 2014, čo predstavuje druhý najvyšší počet zo všetkých vybraných ekonomických činností. Rastúci trend v počte dobrovoľníkov v roku 2014 v porovnaní s rokom 2013 zaznamenali aj športové, zábavné a rekreačné činnosti, a to o 14 098 dobrovoľníkov a taktiež aj oblasť zdravotníctva, keď nastal v posledných dvoch skúmaných rokoch nárast dobrovoľníkov o 54. Opačná tendencia je vo vzdelávaní a kultúre, keď v roku 2014 v porovnaní s rokom 2013 nastáva pokles počtu dobrovoľníkov, vo vzdelávaní o 196 a v kultúre až o 1 148 dobrovoľníkov.

Pre komplexnosť spracovania inštitútu dobrovoľníctva uvádzame aj účtovné zobrazenie hodnoty dobrovoľníckej činnosti a nákladov (výdavkov) spojených s dobrovoľníkmi v neziskových účtovných jednotkách účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva a v sústave jednoduchého účtovníctva.

Hodnotu dobrovoľníckej činnosti a náklady spojené s dobrovoľníkmi neziskové účtovné jednotky v sústave podvojného účtovníctva účtujú podľa opatrenia MF SR č. MF/24342/2007-74, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a účtovej osnove pre účtovné jednotky, ktoré nie sú založené alebo zriadené na účel podnikania v znení neskorších predpisov (ďalej len „opatrenie MF SR o postupoch účtovania, 2007“) a vykazujú podľa opatrenia MF SR č. MF/17616/2013-74, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o usporiadaní, označovaní a obsahovom vymedzení položiek individuálnej účtovnej závierky, termíny a miesto ukladania individuálnej účtovnej závierky a výročnej správy pre účtovné jednotky účtujúce v sústave podvojného účtovníctva, ktoré nie sú založené alebo zriadené na účely podnikania v znení neskorších predpisov (ďalej len „opatrenie MF SR o individuálnej účtovnej závierke, 2013“).

V sústave podvojného účtovníctva neziskové účtovné jednotky ako prijímatelia dobrovoľníckej činnosti (občianske združenia, neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby, cirkvi, náboženské spoločnosti, nadácie príp. iné právnické osoby podľa osobitných zákonov) účtujú hodnotu vykonávanej dobrovoľníckej činnosti na základe zmluvy o dobrovoľníckej činnosti podľa charakteru vykonávanej dobrovoľníckej práce v prospech príslušného účtu účtovej skupiny 62 – Aktivácia so súvzťažným zápisom na ťarchu príslušného účtu účtovej triedy 5 – Náklady na činnosť alebo na ťarchu príslušného účtu účtovej skupiny 04 – Obstaranie dlhodobého majetku, ak sa obstaráva dlhodobý majetok (opatrenie MF SR o postupoch účtovania, 2007). Náhrada za stratu času dobrovoľníka zapísaného v informačnom systéme športu podľa osobitného predpisu a materiálne zabezpečenie dobrovoľníka sa účtujú na ťarchu účtu 547 – Osobitné náklady.

Náklady a výnosy spojené s dobrovoľníckou činnosťou sa následne vykazujú vo výkaze ziskov a strát (Výkaz ziskov a strát Úč NUJ 2 – 01) osobitne za bežné účtovné obdobie v rámci hlavnej nezdaňovanej činnosti a za bezprostredne predchádzajúce účtovné obdobie. Informácie o počte dobrovoľníkov obsahujú poznámky (Poznámky Úč NUJ 3 – 01) ako tretia súčasť účtovnej závierky. V poznámkach v článku I. Všeobecné údaje v odseku 4 sa uvádza okrem iných informácií aj počet dobrovoľníkov vyslaných neziskovou účtovnou jednotkou a počet dobrovoľníkov, ktorí vykonávali dobrovoľnícku činnosť pre neziskovú účtovnú jednotku počas bežného účtovného obdobia a bezprostredne predchádzajúceho účtovného obdobia. Súčasne sú tieto informácie aj prehľadne uvádzané v tabuľkovej forme ako Vzorová tabuľka k čl. I ods. 4 o počte zamestnancov a dobrovoľníkov, v rovnakej štruktúre ako sú slovne popísané.

V sústave jednoduchého účtovníctva neziskové účtovné jednotky hodnotu dobrovoľníckej činnosti a výdavky spojené s dobrovoľníkmi účtovne zobrazujú podľa opatrenia MF SR č.

MF/24975/2010-74, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a podrobnosti o usporiadaní, označovaní položiek účtovnej závierky, obsahovom vymedzení niektorých položiek a rozsahu údajov určených z účtovnej závierky na zverejnenie pre účtovné jednotky účtujúce v sústave jednoduchého účtovníctva, ktoré nie sú založené alebo zriadené na účel podnikania v znení neskorších predpisov (ďalej len „opatrenie MF SR o postupoch účtovania a účtovnej závierke, 2010“).

V peňažnom denníku v rámci výdavkov na služby poskytované neziskovou účtovnou jednotkou v súvislosti s jej hlavnou činnosťou sa účtujú výdavky aj vo vzťahu k dobrovoľníctvu, ide najmä o výdavky na materiálne zabezpečenie dobrovoľníkov a náhrada za stratu času dobrovoľníka zapísaného v informačnom systéme športu podľa osobitného predpisu (opatrenie MF SR o postupoch účtovania a účtovnej závierke, 2010). V prehľade o nepeňažných účtovných prípadoch sa účtuje hodnota vykonávanej dobrovoľníckej činnosti na základe zmluvy o dobrovoľníckej činnosti podľa charakteru vykonávanej dobrovoľníckej práce.

Výdavky na materiálne zabezpečenie dobrovoľníkov a náhrada za stratu času dobrovoľníka zapísaného v informačnom systéme športu sa vykazujú vo výkaze o príjmoch a výdavkoch (Výkaz Úč NO 1 – 01) v rámci nezdaňovanej činnosti, v časti Výdavky, v položke Služby.

4 Závery

Dobrovoľníctvo má nezastupiteľné miesto v každej demokratickej spoločnosti. Napriek tomu, že právny inštitút dobrovoľníctva dlho absentoval v Slovenskej republike, od roku 2011 je právne postavenie dobrovoľníka a dobrovoľníckej činnosti upravené zákonom. Priaznivé legislatívne podmienky prispievajú k rozvoju dobrovoľníckej činnosti. Súčasná legislatíva na Slovensku zadefinovala pojem dobrovoľník, dobrovoľnícka činnosť, jednoznačne vymedzila vysielajúce organizácie, práva a povinnosti prijímateľov dobrovoľníckej činnosti, formu a obsah zmluvy o dobrovoľníckej činnosti, naďalej však nerieši priamu finančnú podporu dobrovoľníctva.

Výsledky analýzy počtu dobrovoľníkov dokazujú, že v sledovaných piatich rokoch 2010 – 2014 počet dobrovoľníkov zaznamenáva kolísavý trend v tvare sínusoidy a dobrovoľníci – muži tvoria viac ako 50 % z celkového počtu dobrovoľníkov. Rovnaký trend pozorujeme aj v počte hodín odpracovaných dobrovoľníkmi v neziskových účtovných jednotkách. Z výsledkov porovnania vybraných právnych foriem neziskových účtovných jednotiek vyplýva, že najvyšší počet dobrovoľníkov vo všetkých analyzovaných rokoch evidovali občianske združenia a v roku 2014 ich počet bol 224 933. Výsledky analýzy počtu dobrovoľníkov za jednotlivé ekonomické činnosti zase dokazujú, že najviac dobrovoľníkov sa angažovalo v športových, zábavných a rekreačných činnostiach, čo predstavuje v roku 2014 až 83 % z celkového počtu dobrovoľníkov za skúmané vybrané ekonomické činnosti.

Informácie o inštitúte dobrovoľníctva zaznamenáva aj účtovníctvo. Neziskové účtovné jednotky v závislosti od používanej sústavy účtovníctva účtujú hodnotu dobrovoľníckej činnosti a náklady (výdavky) spojené s dobrovoľníkmi a sumárne ich prezentujú v jednotlivých súčastiach účtovnej závierky.

Inštitút dobrovoľníctva je na Slovensku stále aktuálnou témou a dá sa predpokladať, že zostane aj naďalej dôležitou súčasťou činností neziskových účtovných jednotiek a taktiež aj celej spoločnosti.

Použitá literatúra

Brozmanová Gregorová, A., Marček, E., Mračková, A. (2009). *Analýza dobrovoľníctva na Slovensku*. Dostupné na internete:

http://dobrovolnictvo.sk/_subory/PDCS_Analyza_dobrovolnictva_SK.pdf.

Measuring volunteering: A practical Toolkit. (2001). Dostupné na internete:

https://heritage.utah.gov/wp-content/uploads/Measuring_Volunteerism.pdf.

Opatrenie MF SR č. MF/24342/2007-74, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a účtovej osnove pre účtovné jednotky, ktoré nie sú založené alebo zriadené na účel podnikania v znení neskorších predpisov.

Opatrenie MF SR č. MF/24975/2010-74, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a podrobnosti o usporiadaní, označovaní položiek účtovnej závierky, obsahovom vymedzení niektorých položiek a rozsahu údajov určených z účtovnej závierky na zverejnenie pre účtovné jednotky účtujúce v sústave jednoduchého účtovníctva, ktoré nie sú založené alebo zriadené na účel podnikania v znení neskorších predpisov.

Opatrenie MF SR č. MF/17616/2013-74, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o usporiadaní, označovaní a obsahovom vymedzení položiek individuálnej účtovnej závierky, termíny a miesto ukladania individuálnej účtovnej závierky a výročnej správy pre účtovné jednotky účtujúce v sústave podvojného účtovníctva, ktoré nie sú založené alebo zriadené na účely podnikania v znení neskorších predpisov.

ŠÚ SR – *Databáza časových radov SLOVSTAT*. (2016). Dostupné na internete: http://www.statistics.sk/pls/elisw/casovy_Rad.procDLG.

Zákon č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.